

Prawa do nadań programów radiowych i telewizyjnych w prawie autorskim

Katarzyna
Kłafkowska-Waśniowska

Oficyna

a Wolters Kluwer business

**Prawa do nadań
programów radiowych
i telewizyjnych
w prawie autorskim**

**Katarzyna
Klafkowska-Waśniowska**

W serii ukazały się również:

Mariusz Kondrat
Ochrona znaków towarowych przed naruszeniami w internecie

Andrzej Matlak
**Charakter prawny regulacji dotyczących
zabezpieczeń technicznych utworów**

Anna-Maria Niżankowska
Prawo do integralności utworu

Janusz Barta, Ryszard Markiewicz
Telewizja interaktywna a prawo autorskie

Andrzej Matlak
Prawo autorskie w społeczeństwie informacyjnym

Marek Świerczyński
Delikty internetowe w prawie prywatnym międzynarodowym

Magdalena Krekora
Rynek leków a własność intelektualna

Janusz Barta, Ryszard Markiewicz
**Oprogramowanie *open source* w świetle prawa
Między własnością a wolnością**

Wojciech Kowalski
Nabycie własności dzieła sztuki od nieuprawnionego

Rafał Marcin Sarbiński
Utwór fotograficzny i jego twórca w prawie autorskim

Agnieszka Kubiak-Cyruł
Dobra osobiste osób prawnych

Prawa do nadań programów radiowych i telewizyjnych w prawie autorskim

**Katarzyna
Kłafkowska-Waśniowska**

Oficyna

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2008

Praca finansowana ze środków na naukę w latach 2006/2007 jako projekt badawczy.

Redaktor prowadzący:
Izabela Ratusińska

Redakcja serii:
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Katarzyna Słabosz-Palacz, Faktoria Wyrazu Sp. z o.o.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2008

ISBN 978-83-7526-820-1
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja Książek
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów	11
Wstęp	13
Rozdział I	
Prawa pokrewne — zagadnienia ogólne	17
1. Podstawowe akty prawne dotyczące ochrony praw pokrewnych	17
1.1. Konwencja rzymska z 1961 r.	17
1.2. Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) z 1994 r.	19
1.3. Konwencje o ochronie poszczególnych praw pokrewnych	24
1.4. Prawa nadawców w regulacjach międzynarodowych	24
1.4.1. Europejskie porozumienie o ochronie nadań telewizyjnych zawarte w Strasburgu w 1960 r.	24
1.4.2. Konwencja brukselska dotycząca przekazywania sygnałów przenoszących programy drogą satelitarną z 21 maja 1974 r.	26
1.4.3. Europejska konwencja dotycząca problemów prawa autorskiego i praw pokrewnych w ramach transgranicznego przekazu satelitarnego z 1994 r.	26
1.4.4. Zalecenia i deklaracje Rady Europy związane z ochroną praw do nadań programów	27
1.5. Główne problemy i kierunki zmian w międzynarodowej ochronie praw nadawców	28
2. Ochrona praw pokrewnych w prawie wspólnotowym.....	31
2.1. Katalog praw pokrewnych w prawie wspólnotowym	32
2.2. Główne problemy ochrony praw pokrewnych.....	33
2.3. Rozwój ochrony praw nadawców w prawie wspólnotowym.....	33

3. Ochrona praw pokrewnych w prawie polskim.....	37
3.1. Geneza ochrony praw pokrewnych.....	37
3.2. Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych.....	38
4. Prawa pokrewne	40
4.1. Prawa pokrewne a prawo autorskie.....	40
4.2. Charakterystyka praw pokrewnych	45
4.2.1. Prawa pokrewne a ochrona praw osobistych.....	46
4.2.2. Prawa majątkowe.....	47
4.3. Podział praw pokrewnych	49
4.4. Prawa nadawców a inne prawa pokrewne.....	51

Rozdział II

Pojęcie nadawania	53
1. Pojęcie „nadawania”	53
1.1. Wymóg rozpowszechnienia.....	54
1.2. Pojęcie „emisji radiowej lub telewizyjnej”	59
1.3. Przekaz przewodowy i bezprzewodowy	61
1.3.1. Przekaz kablowy.....	61
1.3.2. Przekaz satelitarny	66
1.3.3. Przekazywanie sygnału <i>point-to-point</i>	72
2. Przekaz kodowany	79
3. Przekaz cyfrowy.....	81
4. Przekaz dokonywany w sieciach komputerowych.....	84
4.1. Formy przekazu w sieciach komputerowych.....	84
4.1.1. Publiczne udostępnianie „na żądanie”	86
4.1.2. <i>Webcasting</i>	88
4.2. Kryteria rozróżniania przekazów internetowych.....	89
4.3. Przekaz w sieciach komputerowych a pojęcie nadawania.....	91
4.4. Nadawanie w sieciach komputerowych a definicja nadawania w prawie autorskim	94
5. Pojęcie „reemisji”	95
5.1. Równoczesny i integralny przekaz w sieciach komputerowych	97

Rozdział III

Przedmiot ochrony — nadania programów	99
1. Przedmiot ochrony	99
2. Nadawanie a nadanie	100
3. Pojęcie „nadania” a pojęcie „programu”	101
3.1. Koncepcja ochrony sygnału w konwencji brukselskiej z 1974 r.	103

3.2. Związek między „nadaniem” a jego zawartością	105
4. Przedmiot nadań w świetle konwencji międzynarodowych i prawa wspólnotowego	107
5. Przedmiot ochrony w polskim prawie autorskim	110
6. Pojęcie „programu”	112
6.1. Pojęcie „programu” a pojęcie „audycji”	114
6.2. Pojęcie „programu” a ochrona części nadawanych programów ...	115
6.3. Nowe formy telewizji	119
6.4. Interaktywność a pojęcie „programu”	122
7. Nadania pierwotne i wtórne	127
7.1. Problem ochrony nadań wtórnych na gruncie międzynarodowym i wspólnotowym	127
7.2. Ochrona nadań wtórnych w prawie polskim	130
8. Ochrona sygnału uprzedniego do „nadania”	133
9. Nadania programów a inne przedmioty chronione	137
9.1. Nadawany program jako utwór	138
9.1.1. Zbiory utworów i utwory zbiorowe	139
9.1.2. Programy radiowe i telewizyjne jako utwory zbiorowe	141
9.1.3. Programy telewizyjne jako utwory audiowizualne	143
9.2. Utrwalenie nadania programu a powstanie praw do fonogramu lub wideogramu	144

Rozdział IV

Organizacje radiowe lub telewizyjne jako podmiot prawa

do nadań programów	147
1. Organizacje radiowe lub telewizyjne jako podmiot praw do nadań ...	147
1.1. Podmiot prawa do nadań	147
1.2. Osoby prawne i fizyczne jako podmioty prawa do nadań	148
1.3. Pojęcie organizacji radiowej lub telewizyjnej w aktach prawnych z zakresu ochrony praw pokrewnych	150
1.4. Podmiot dokonujący nadań	151
1.5. Pojęcie organizacji radiowej lub telewizyjnej w polskiej ustawie ...	154
1.5.1. Operator sieci kablowej jako podmiot praw do nadań	159
1.5.2. Operator platformy cyfrowej jako organizacja radiowa lub telewizyjna	162
1.5.3. Podmioty rozpowszechniające programy w sieciach komputerowych	164
1.6. Podmiotowy zakres zastosowania ustawy	165

2. Podstawowe problemy działalności nadawców w Unii Europejskiej....	167
2.1. Nadawanie programów a swobody traktatowe.....	168
2.1.1. Swoboda przedsiębiorczości.....	168
2.1.2. Nadawanie programów a swobodny przepływ usług	169
2.2. Problemy wynikające z orzecznictwa dotyczącego swobodnego przepływu programów	171
2.3. Stosowanie zasad swobodnego przepływu usług i swobody przedsiębiorczości	172
2.4. Dyrektywa nr 89/552/WE o telewizji ponad granicami.....	173
2.5. Nowelizacja ustawy o radiofonii i telewizji	177
2.6. Dyrektywa nr 93/83/EWG w sprawie koordynacji określonych przepisów prawa autorskiego oraz praw pokrewnych w odniesieniu do przekazu satelitarnego i rozpowszechniania kablowego.....	179

Rozdział V

Treść praw majątkowych organizacji nadawczych.....	183
1. Zagadnienia konstrukcyjne	183
1.1. Konstrukcja uprawnień majątkowych organizacji radiowych i telewizyjnych	183
1.2. Uprawnienia organizacji nadawczych w konwencji rzymskiej	184
1.3. Uprawnienia organizacji telewizyjnych w europejskim porozumieniu o ochronie nadań telewizyjnych	188
1.4. Uprawnienia organizacji nadawczych w Porozumieniu TRIPS.....	190
1.5. Propozycja nowego traktatu WIPO o prawach nadawców	191
1.6. Prawa do nadań w dyrektywach wspólnotowych	192
1.7. Czas ochrony	198
2. Uprawnienia przysługujące organizacjom nadawczym.....	199
2.1. Zakres ochrony prawa do nadań.....	199
2.2. Prawo utrwalania i zwielokrotniania	201
2.3. Prawo wprowadzania do obrotu	205
2.4. Reemisja	206
2.5. Nadawanie przez inną organizację radiową lub telewizyjną.....	208
2.6. Prawo odtwarzania w miejscach dostępnych za opłatą wstępu	209
2.6.1. Pojęcie <i>communication to the public</i>	211
2.6.2. Odtwarzanie w miejscach dostępnych za opłatą wstępu ...	214
2.7. Prawo publicznego udostępniania utwaleń nadań w taki sposób, że są one dostępne w miejscu i czasie dowolnie wybranym.....	220

3. Reemisja programów radiowych i telewizyjnych.....	221
3.1. Prawo reemisji w polskiej ustawie.....	221
3.2. Postanowienia dotyczące wykonywania praw do nadawania i reemisji	223
3.3. Postanowienia dyrektywy nr 93/83/EWG dotyczące wykonywania prawa reemisji	225
3.4. Wykonywanie prawa do reemisji w polskiej ustawie	230
3.5. Zasady dotyczące zawierania umów o reemisję kablową w polskiej ustawie	233
3.6. Reemisja w sposób inny niż drogą kablową	235
3.7. Pośrednictwo organizacji zbiorowego zarządzania przy udostępnianiu utrwaleń nadań	239

Rozdział VI

Dozwolony użytek z nadań programów	243
1. Regulacja dozwolonego użytku w prawie międzynarodowym i prawie wspólnotowym — zagadnienia ogólne.....	243
1.1. Konwencja rzymska i Porozumienie TRIPS	243
1.2. Propozycja nowego traktatu WIPO o prawach nadawców	245
1.3. Europejskie porozumienie w sprawie ochrony nadań telewizyjnych	246
1.4. Dyrektywa w sprawie najmu i użyczenia oraz niektórych praw pokrewnych	248
1.5. Dyrektywa o harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego w społeczeństwie informacyjnym	248
2. Ograniczenia prawa do nadań w polskiej ustawie	254
2.1. Użytek osobisty z nadań programów	257
2.1.1. Warunki korzystania z nadań programów w ramach użytku osobistego.....	257
2.1.2. Utrwalanie i zwielokrotnianie nadań programów w ramach użytku osobistego a system opłat od czystych nośników i urządzeń służących zwielokrotnianiu	261
2.2. Sporządzanie przez organizację nadawczą nagrań efemerycznych.....	269
2.3. Reemisja kablowa i odtwarzanie nadań programów	274
2.4. Korzystanie z nadań programów w celach informacyjnych.....	278
2.5. Użytek dla celów oświatowych i badań naukowych	280
2.6. Inne przypadki wykorzystania w zakresie dozwolonego użytku.....	281

3. Korzystanie z dozwolonego użytku a stosowanie zabezpieczeń technicznych.....	282
---	-----

Rozdział VII

Zabezpieczenia techniczne	285
1. Stosowanie zabezpieczeń technicznych przez nadawców.....	285
2. Uregulowania międzynarodowe dotyczące zabezpieczeń technicznych.....	289
2.1. Traktaty o prawach autorskich oraz o artystycznych wykonaniach i fonogramach	289
2.2. Propozycje nowego traktatu o prawach nadawców	289
3. Ochrona zabezpieczeń technicznych w dyrektywie o prawie autorskim i prawach pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym.....	291
4. Ochrona zabezpieczeń technicznych w polskiej ustawie	295
4.1. Cywilnoprawna ochrona zabezpieczeń technicznych.....	295
4.2. Charakter prawny ochrony zabezpieczeń technicznych.....	299
4.2.1. Propozycje wykładni art. 79 ust. 6.....	299
4.2.2. Ocena propozycji wykładni art. 79 ust. 6.....	304
4.3. Ochrona zabezpieczeń technicznych na gruncie przepisów karnych.....	307
4.4. Ochrona elektronicznych informacji na temat zarządzania prawami pokrewnymi	310
5. Ochrona usług opartych na dostępie warunkowym.....	313
5.1. Ochrona usług nadawczych opartych na dostępie warunkowym a ochrona zabezpieczeń technicznych przed naruszeniami praw do nadań	315
5.2. Ochrona usług opartych na dostępie warunkowym lub polegających na dostępie warunkowym w polskim prawie	319
Wnioski końcowe	325
Bibliografia	329
Wykaz aktów prawnych i innych dokumentów.....	337

Wykaz skrótów

- Dz. U.** — Dziennik Ustaw
Dz. Urz. — Dziennik Urzędowy
EBU — European Broadcasting Union
ECR — European Court Reports
EIPR — European Intellectual Property Law Review
Ent. L. Rev. — Entertainment Law Review
ETS — Europejski Trybunał Sprawiedliwości
EWG — Europejska Wspólnota Gospodarcza
GRUR — Gewerblicher Rechtschutz und Urheberrecht
IIC — International Review of Intellectual Property and Competition Law
IVIR — Institute for Information Law
KRRiT — Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji
OSA — Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC — Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
OSNKW — Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Karna i Wojskowa
OTK — Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
PiP — Państwo i Prawo
RIDA — Revue Internationale du Droit d'Auteur
SCCR — Standing Committee on Copyright and Related Rights
TRIPS — Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights
TWE — Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską
pr. aut. — ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
u.r.t. — ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (tekst jedn. Dz. U. z 2004 r. Nr 253, poz. 2531 z późn. zm.)
u.z.n.k. — ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)

WE — Wspólnota Europejska

WCT — Traktat WIPO o prawach autorskich

WIPO — World Intellectual Property Organization

WPPT — Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach

ZNUJ PWiOWI — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace
z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

ZUM — Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht

Wstęp

Jak zauważa S.M. Stewart, „historia prawa autorskiego odzwierciedla rozwój techniki”¹. Rozwijając tę myśl wskazuje, że uwarunkowane jest to rozwojem środków udostępniających dzieło szerokiej publiczności. Konsekwencją rozwoju fotografii, kinematografii i nagrań dźwiękowych, a w XX wieku telewizji, radia, i coraz to nowszych, doskonalszych środków przekazu były więc zmiany w prawie autorskim. W ten sposób wykształciły się też nowe przedmioty ochrony, jak np. nadania telewizyjne. Na poziomie międzynarodowym ochrona nadań sięga początku lat 60. i stanowiła wówczas istotne *novum*. Do polskiego prawa ochrona ta została wprowadzona w 1994 r. Dopiero pod rządami nowej, obowiązującej ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych (zwanej dalej ustawą bądź pr. aut.)², problematyka ochrony nadań nabrała znaczenia z uwagi na zlikwidowanie monopolu Komitetu do Spraw Radia i Telewizji i rozwój na rynku medialnym. Obecnie obserwujemy nie tylko rozwój w postaci podejmowania działalności przez nowych nadawców w skali ogólnopolskiej, ale i lokalnej, ale również pojawianie się możliwości świadczenia nowych rodzajów usług, związanych z przekazem programów radiowych i telewizyjnych. Rozwija się działalność platform cyfrowych oraz aktywność nadawców w internecie. Rozpowszechnianiu programów towarzyszą w coraz szerszym zakresie usługi interaktywne. Widz lub słuchacz zaczyna wykraczać poza rolę biernego odbiorcy. Rozwój techniczny stanowi największe wyzwanie dla regulacji prawnych w dziedzinie prawa autorskiego i praw pokrewnych.

¹ „The history of copyright reflects the development of technology”, S.M. Stewart, *International Copyright and Neighboring Rights*, London 1989, s. 185.

² Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.).

Przedmiotem niniejszej rozprawy doktorskiej jest ochrona praw do nadań programów. Wybór tematu uzasadniony jest z jednej strony dużym znaczeniem gospodarczym poruszanej problematyki, a z drugiej brakiem w tym zakresie monograficznych opracowań w literaturze polskiej. Prawo do nadań programów nie zostało dotychczas w szerszy sposób omówione. Brak więc zarówno opracowania dotyczącego podstawowych założeń, podstaw i konstrukcji ochrony, jak również opracowań poruszających aktualne problemy ochrony nadań programów, mimo, jak wskazano, dynamicznego rozwoju w tej dziedzinie.

Ochrona nadań programów w kształcie przyjętym w polskiej ustawie ma swoją genezę w regulacjach międzynarodowych, przede wszystkim w międzynarodowej konwencji o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych podpisanej w Rzymie 26 października 1961 r.³ Ochrona praw pokrewnych w prawie polskim jest ściśle związana z prawem wspólnotowym. Przyjęte w związku z akcesją zobowiązania Polski stanowiły istotny impuls dla przyjęcia ochrony praw pokrewnych. Rozwój prawa wspólnotowego znajduje swoje odzwierciedlenie poprzez kolejne nowelizacje polskiej ustawy. Można również zaobserwować, że najnowsze międzynarodowe regulacje dotyczące praw pokrewnych znajdują swoje odbicie w polskiej ustawie za pośrednictwem prawa wspólnotowego. Dyrektywy wspólnotowe dotyczą wybranych grup problemów, których rozwiązanie było konieczne dla prawidłowego funkcjonowania Rynku Wewnętrznego. Na podstawie ich postanowień można zrekonstruować poziom ochrony, jaki został przewidziany w przypadku nadań programów. Model ochrony praw pokrewnych tworzony w prawie wspólnotowym ma bezpośredni wpływ, i jest najistotniejszy z punktu widzenia prawa polskiego. Przedmiotem rozważań w pracy są przede wszystkim postanowienia polskiej ustawy, jednakże przy szerokim uwzględnieniu regulacji międzynarodowych i wspólnotowych w zakresie, w jakim stanowią tło i źródło rozwiązań przyjętych na gruncie krajowym.

Celem realizowanym w rozprawie jest zatem analiza podstawowych elementów ochrony nadań programów. Jest to zadanie o tyle trudne, że w ustawie nie zostały zdefiniowane podstawowe pojęcia takie jak: „nadanie programu”, czy też „organizacja radiowa lub telewizyjna”. Pojęciem kluczowym dla analizy i próby zdefiniowania tych pojęć jest pojęcie „nadawania”, które zostało zdefiniowane w art. 6 pr. aut. Wyjaśnienie, co w prawie au-

³ Dz. U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800, zwana dalej konwencją rzymską.

torskim rozumie się poprzez nadawanie, pozwoли na spójną, w kontekście całości ustawy, wykładnię pojęć: „nadanie” czy „organizacja nadawcza” będącego synonimem pojęcia „organizacja radiowa lub telewizyjna”.

Podstawowymi zagadnieniami poruszonymi w pracy są: przedmiot ochrony, podmiot, któremu przysługują prawa do nadań programów, oraz zakres ochrony. Ustalenie zakresu ochrony, ujmowane szeroko, powinno objąć trzy aspekty. Po pierwsze, omówienie i przedstawienie poszczególnych uprawnień, które zgodnie z art. 97 pr. aut. przysługują organizacjom nadawczym. Po drugie, wskazanie na ograniczenia praw wyłącznych przewidziane w ustawie, a więc zbadanie, w jakim zakresie przepisy o dozwolonym użytku znajdują zastosowanie do nadań. Po trzecie, przedstawione zostaną postanowienia ustawy, które dotyczą problemu ochrony praw majątkowych. W kontekście ochrony niezwykle istotnym i aktualnym zagadnieniem jest stosowanie i ochrona zabezpieczeń technicznych. Dla organizacji nadawczych, szczególnie istotna jest kwestia kodowania programów i przeciwdziałania nielegalnemu dekodowaniu programów, które zwykle są odpłatne, co przynosi nadawcom poważne straty. Obok ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, zabezpieczeń technicznych dotyczą również szczególne regulacje prawne: dyrektywa nr 98/48/WE⁴ o ochronie prawnej usług opartych lub polegających na dostępie warunkowym, i służąca jej implementacji ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o ochronie usług świadczonych drogą elektroniczną opartych na dostępie warunkowym lub na nim polegających⁵.

Przedstawienie i omówienie wszystkich aspektów ochrony praw do nadań ma na celu sformułowanie ogólnych wniosków dotyczących ochrony nadań programów. Ocena przyjętych w polskiej ustawie rozwiązań musi być dokonywana w kilku płaszczyznach. Należy ocenić polską regulację, w świetle uregulowań międzynarodowych oraz rozwiązań wspólnotowych. Analiza powinna również prowadzić do wykazania, czy regulacja w polskiej ustawie jest skonstruowana w sposób spójny, i czy zapewnia pełną i efektywną ochronę organizacjom nadawczym. Z tym zagadnieniem powiązane jest spojrzenie na ochronę nadań w kontekście postępu technicznego. Warto nadmienić, że unowocześnieniu ochrony nadań służyć ma opraco-

⁴ Dyrektywa 98/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 1998 r. w sprawie prawnej ochrony usług opartych lub polegających na warunkowym dostępie (Dz. Urz. L 217 05.08.1998, 0018–0026).

⁵ Ustawa z dnia 5 lipca 2002 r. o ochronie niektórych usług świadczonych drogą elektroniczną opartych lub polegających na dostępie warunkowym (Dz. U. Nr 126, poz. 1068).

wywany nowy traktat WIPO (*World Intellectual Property Organisation*). Śledzenie rozwoju prac nad traktatem pozwoli wskazać na główne problemy, jakie dotyczą ochrony nadań w kontekście zmian technologicznych. Ocena pod tym kątem pozwoli stwierdzić, czy postanowienia polskiej ustawy są w stanie sprostać nowym wyzwaniom technologicznym.

Niniejsza monografia powstała na gruncie rozprawy doktorskiej obronionej w styczniu 2007 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Ambitne cele postawione w niniejszej pracy nie mogłyby zostać zrealizowane, gdyby nie opieka naukowa promotora, prof. dr. hab. Mariana Kępińskiego, któremu serdecznie dziękuję za uwagi krytyczne oraz właściwe ukierunkowanie mojej pracy. Za uwagi dziękuję również recenzentom rozprawy, prof. dr. hab. Aurelii Nowickiej oraz prof. dr. hab. Andrzejowi Matlakowi; kierując się ich wskazówkami starałam się jak najstaranniej przygotować rozprawę do druku. Dziękuję również profesorom Januszowi Barcie i Ryszardowi Markiewiczowi za zaproszenie do odbycia stażu naukowego w Instytucie Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego, za udostępnienie mi bogatych zbiorów bibliotecznych Instytutu oraz stworzenie możliwości poddania wyników moich badań dyskusji w ramach wykładów otwartych odbywających się w Instytucie.

Rozdział I

Prawa pokrewne — zagadnienia ogólne

1. Podstawowe akty prawne dotyczące ochrony praw pokrewnych

Podstawowymi aktami regulującymi ochronę praw pokrewnych na poziomie międzynarodowym są: międzynarodowa konwencja o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych podpisana w Rzymie 26 października 1961 r.⁶ oraz Porozumienie w sprawie handlowych aspektów własności intelektualnej (TRIPS)⁷. Można je uznać za najistotniejsze z uwagi na zasięg regulacji, czyli liczbę państw, które do niej przystąpiły, i na objęcie swym zakresem grupy praw pokrewnych w sposób kompleksowy, w odróżnieniu od aktów regulujących wybrane zagadnienia, które zostaną przedstawione poniżej.

1.1. Konwencja rzymska z 1961 r.

Międzynarodową konwencję o ochronie artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych podpisaną w Rzymie 26 października 1961 r. uważa się za akt o charakterze innowacyjnym⁸,

⁶ Dz. U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800, zwana dalej konwencją rzymską.

⁷ Porozumienie stanowi załącznik 1C do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu z 15 kwietnia 1994 r.; Porozumienie TRIPS opublikowano jako załącznik do Dz. U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143.

⁸ S.M. Stewart, *International Copyright and Neighboring Rights*, London 1989, s. 224; E. Thompson, *Twenty years of the Rome Convention: Some personal reflections*, Copyright 1981, vol. 17, No. 10, s. 270–275; s. 271; C. Masouyé, *Guide to the Rome Convention and to the Phonogram Convention published by WIPO*, 1981, s. 12.

ze względu na to, że przedmiotem regulacji są prawa nieznanne, bądź tylko w niewielkich aspektach objęte ochroną w większości ustawodawstw krajowych w momencie jej uchwalenia. Uważa się, że fakt ten wpłynął na ustanowienie stosunkowo niskiego poziomu tzw. minimum konwencyjnego⁹ oraz na wolny proces ratyfikacji¹⁰. W chwili obecnej do konwencji rzymskiej przystąpiło 86 państw, w tym Polska w 1997 r.¹¹

W kwestii podstawowych założeń konwencji rzymskiej należy wskazać, że opiera się ona na zasadach asymilacji i minimum konwencyjnego. Zasada asymilacji, ujęta w art. 2 konwencji rzymskiej, oznacza, że państwa-strony konwencji zapewnią podmiotom chronionym konwencją, w sytuacjach określonych w art. 4–6, ochronę na poziomie przyznawanym w ustawodawstwie wewnętrznym, o ile jest on wyższy niż przewidziany w konwencji¹². Zasadę tę skonkretyzowano w art. 2 w odniesieniu do poszczególnych podmiotów chronionych. Przewidziano ponadto tzw. minimum konwencyjne, a więc poziom ochrony, który musi być zagwarantowany niezależnie od treści wewnętrznego ustawodawstwa. Poziom ten określono w art. 7 dla artystów wykonawców, w art. 10 dla producentów fonogramów, w art. 12 dla artystów wykonawców i producentów fonogramów, a w art. 13 dla organizacji nadawczych, czas ochrony regulowany jest w art. 14. Zasada asymilacji ograniczona jest wyjątkami ustanowionymi w postaci możliwych zastrzeżeń przewidzianych w art. 16 konwencji. Konwencja pozwala państwom na wprowadzenie w prawie krajowym wyłączenia z ochrony zagwarantowanej w konwencji w zakresie określonym w art. 15.

Konwencję rzymską uważa się za fundament ochrony praw pokrewnych, rozumianych jako prawa artystów wykonawców, producentów fonogramów i stacji radiowych i telewizyjnych, czy wręcz wiąże się z nią „stworzenie” ochrony tych praw¹³. Jako pierwszy i podstawowy akt w tej dziedzinie stworzyła wzór ochrony, który przejęty został następnie w wielu państwach świata¹⁴.

⁹ Por. M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich i pokrewnych na podstawie konwencji międzynarodowych* (w:) *System prawa prywatnego. Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2007, s. 784.

¹⁰ S.M. Stewart, *International Copyright...*, s. 224; A. Kérever, *Faut-il reviser la convention de Rome et est-ce le moment?*, *Le Bulletin du Droit d'Auteur* 1991, vol. XXV, No. 4, s. 5–16; s. 14.

¹¹ Stan na 30 lipca 2007 r., <http://www.wipo.int/treaties/en/ip/rome/index.html>.

¹² Por. M. Czajkowska-Dąbrowska, *Ochrona praw autorskich...*, s. 788.

¹³ W. Nordemann, K. Vinck, P.W. Hertin, *International Copyright and Neighboring Rights Law. Commentary with special emphasis on the European Community*, english version by Dr Gerald Meyer, Weinheim VCH 1990, s. 345.

¹⁴ *Ibidem*, s. 338, 345.